

Anna Franik, Regina Mynarska

Wydarzenie muzyczne dostępne dla osób z niepełnosprawnościami

W niniejszym artykule przedstawiona została propozycja działań dostępnościowych, jaką organizatorzy koncertów i festiwali mogą wykorzystać, podejmując pierwsze próby tworzenia wydarzeń uwzględniających potrzeby osób z różnymi niepełnosprawnościami.

W artykule zostały omówione różne usługi, które można wdrażać, tworząc po raz pierwszy wydarzenie dostosowane do osób z niepełnosprawnościami wzroku, słuchu oraz ruchowymi. Tym samym niniejszy artykuł nie stanowi kompendium wiedzy o wydarzeniach dostępnych. Słowo “dostępny” za każdym razem stosujemy w znaczeniu tworzenia przestrzeni publicznej w taki sposób, by mogły z niej korzystać na równych prawach osoby o bardzo różnych potrzebach, także te z niepełnosprawnościami. Dzięki takiemu podejściu możliwe jest realizowanie w praktyce podstawowego, gwarantowanego konstytucyjnie prawa do uczestnictwa w życiu społecznym i korzystania z dóbr kultury.

Organizacja dostępnego wydarzenia to temat bardzo szeroki, wymagający poruszania się pomiędzy różnymi dziedzinami. W naszym artykule ta kwestia została podzielona na dwie części. Pierwsza obejmuje przygotowanie informacji na temat wydarzenia i zaproszenie uczestników. Druga dotyczy usług umożliwiających pełnoprawne uczestnictwo w imprezie.

W niniejszym artykule nie jest poruszany temat przygotowania wydarzenia pod kątem występujących artystów czy konferansjerów z niepełnosprawnościami. Autorki artykułu chcą jednak podkreślić, że włączenie takiej perspektywy przy projektowaniu wydarzenia muzycznego jest bardzo ważne i cenne.

Istotne jest wyjaśnienie dwóch podstawowych pojęć: niepełnosprawność i dostępność. Poruszony zostanie temat podmiotowości, asysty (a nie “opieki” czy “pomagania”). Podkreślona zostanie waga zaangażowania konsultantów z niepełnosprawnościami na każdym etapie tworzenia strategii dostępności dla danego wydarzenia.

Czym jest niepełnosprawność?

Ponad miliard ludzi na świecie (15-20% populacji) to osoby z różnymi rodzajami niepełnosprawności. Z tego prawie 200 milionów osób doświadcza znacznych trudności w funkcjonowaniu. Częstość występowania niepełnosprawności stale wzrasta. To wynik starzenia się społeczeństw oraz ogólnoswiatowego wzrostu występowania schorzeń przewlekłych, takich jak cukrzyca, choroby układu krążenia, choroby nowotworowe i zaburzenia zdrowia psychicznego. Prawie każdy będzie miał trudności w funkcjonowaniu

spowodowane podeszłym wiekiem, związane ze zmysłami słuchu, wzroku oraz możliwościami ruchowymi¹.

W ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat nastąpiły zmiany w postrzeganiu niepełnosprawności zarówno fizycznej, jak i psychicznej. Dotyczy to zarówno dysfunkcji wrodzonych, jak i nabytych w następstwie chorób i urazów, wojen. Zmieniał się także język, a co za tym idzie – sposób traktowania osób ze szczególnymi potrzebami. Jedną z większych zmian jest wprowadzenie do praktyki językowej wyrażenia „osoba z niepełnosprawnością” zamiast „osoba niepełnosprawna”. Jest to przejaw chęci podkreślenia podmiotowości osoby, która funkcjonuje w ramach niepełnosprawności (wzroku, słuchu, intelektualnej, ruchowej). Nie definiuje jej to w całości, dlatego tak ważne jest oddzielenie przymikiem „z” kwestii niepełnosprawności. Kolejnym określeniem, na które warto zwrócić uwagę, jest „asysta” stosowane zamiast „opieka”. Zastosowanie słowa „asysta” wynika z chęci podkreślenia autonomii i podmiotowości osoby ze szczególnymi potrzebami². Dorosła, w pełni zdolna do podejmowania decyzji osoba z niepełnosprawnością nie potrzebuje „opiekuna”, lecz asystenta. Asystent w kompetentny sposób umożliwi pokonanie barier istniejących w wyniku błędnych założeń projektowania przestrzeni publicznej.

Analizując te zmiany, można stwierdzić wyraźne odejście od traktowania niepełnosprawności w kategoriach wyłącznie medycznych – jako braków, które wymagają leczenia, rehabilitacji i opieki. Niestety, nadal często spotykamy się z tym sposobem myślenia. Dotyczy to zarówno prywatnych kontaktów społecznych, jak i instytucjonalnych. Ujęcie niepełnosprawności w modelu medycznym utrwała szkodliwe mechanizmy wykluczenia społecznego. Dziś, dzięki zaangażowaniu osób zainteresowanych oraz różnych organizacji pozarządowych i państwowych, coraz częściej mówi się o niepełnosprawności w modelu społecznym. Ta narracja zwraca uwagę na to, że osobie z niepełnosprawnością należą się te same prawa obywatelskie, co wszystkim członkom społeczności. W szczególności jest to prawo do autonomii i samostanowienia realizowane w praktyce, a nie jedynie w sferze deklaracji. To budowanie społeczeństwa autentycznie inkluzywnego, a nie podzielonego na wyodrębnione grupy. Ujęcie w modelu społecznym zwraca uwagę na fakt, że bariery powstają z powodu takiej organizacji przestrzeni publicznej, która nie uwzględnia specyficznych potrzeb różnych osób³. Przenosi odpowiedzialność za włączenie społeczne na podmioty projektujące życie społeczne, a zdejmuje ją z osób z niepełnosprawnością.

---

¹ Światowy raport o niepełnosprawności – podsumowanie. „Niepełnosprawność – zagadnienia, problemy, rozwiązania” 2013, nr 1 (6), https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/70670/WHO_NMH_VIP_11.01_pol.pdf?sequence=40 [dostęp: 25.04.2022], s. 3-9.

² Anna Wilmowska-Pietruszyńska, Dionizy Bilski, *Międzynarodowa Klasyfikacja Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia*, „Niepełnosprawność – zagadnienia, problemy, rozwiązania” 2013, nr 2 (7), https://www.pfron.org.pl/fileadmin/files/0/324_01-Anna_Wilmowska-Pietruszynska.pdf [dostęp: 25.04.2022], s. 1-3.

³ *Jak rozumiemy niepełnosprawność*, <https://bon.uw.edu.pl/o-nas/czym-jest-niepelnosprawnos/> [dostęp: 25.04.2022].

Osoby te mają ciekawe pasje, prowadzą aktywne życie, studiują, tworzą muzykę, dzieła sztuki, uprawiają sporty i podróżują. Jednak część osób z powodu przeciążenia pokonywaniem różnego rodzaju barier i poczucia wykluczenia woli wycofać się z życia społecznego. Realizuje się w homogenicznych grupach łączących osoby z danym rodzajem niepełnosprawności.

Jak możemy przeczytać w Dyrektywie Parlamentu Europejskiego: „do »osób niepełnosprawnych« zalicza się te, które mają długotrwale naruszoną sprawność fizyczną, psychiczną, intelektualną lub w zakresie zmysłów[,] co może, w oddziaływaniu z różnymi barierami, utrudniać im pełny i skuteczny udział w życiu społecznym na zasadzie równości z innymi osobami”⁴. Osoby z niepełnosprawnościami stykają się z barierami w uzyskaniu dostępu do usług, które dawno zostały uznane za rzecz oczywistą, a które obejmują między innymi udział w wydarzeniach kulturalnych. Problemy z dostępem do informacji, wydarzeń są źródłem frustracji, poczucia wykluczenia, zdania na wsparcie innych osób. Suma takich większych i mniejszych barier staje się znacznym obciążeniem psychicznym. Tymczasem istnieją obecnie usługi, dzięki którym można w znacznym stopniu zapobiec tym problemom. Zostaną one omówione w kolejnych częściach artykułu. Na samym wstępie jednak warto zdefiniować, jak autorki artykułu rozumieją w niniejszych rozważaniach słowo “dostępność”.

Konwencja Praw Osób Niepełnosprawnych ONZ i Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami

Dostępność definiowana jest poprzez różne przepisy prawne zobowiązujące podmioty publiczne do przygotowania dostępnej oferty w aspekcie cyfrowym, informacyjno-komunikacyjnym i architektonicznym. W 2006 r. Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych jednogłośnie przyjęło Konwencję Praw Osób Niepełnosprawnych. Weszła ona w życie w 2008 r. Stronami konwencji są 172 państwa (dane na 2018 r.), w tym Unia Europejska. Konwencja ma przyczynić się do poprawy sytuacji osób niepełnosprawnych, poprzez umożliwienie im rzeczywistego korzystania ze wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności, na równi z innymi osobami⁵. Jednym z głównych punktów jest „dostępność”, która między innymi wyraża się w nakazach: „podejmowanie działań w celu zapewnienia dostępu do wszelkich form działalności w dziedzinie kultury, rozwoju i wykorzystania potencjału twórczego, artystycznego i intelektualnego, wspieranie uznania tożsamości kulturowej i językowej osób niepełnosprawnych, w tym języków migowych i kultury osób niesłyszących, tworzenie warunków korzystania z wypoczynku i

---

⁴ *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/882 z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie wymogów dostępności produktów i usług*, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019L0882&from=PL> [dostęp: 30.04.2022].

⁵ *Konwencja praw osób niepełnosprawnych*, <https://www.unic.un.org.pl/niepelnosprawnosc/konwencja.php> [dostęp: 25.04.2022].

uprawiania sportu”⁶. Ratyfikacja Konwencji przez Polskę miała miejsce 6 września 2012 roku.

W 2020 roku w Polsce weszła w życie Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Zobowiązuje ona podmioty publiczne do dostosowania swojej działalności do specyficznych modeli funkcjonowania różnych osób.

Artykuł 4.1. ustawy stanowi:

“Podmiot publiczny zapewnia dostępność osobom ze szczególnymi potrzebami przez stosowanie uniwersalnego projektowania lub racjonalnych usprawnień.

2. Podmiot publiczny w ramach zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami podejmuje także działania mające na celu:

- 1) uwzględnianie ich potrzeb w planowanej i prowadzonej przez ten podmiot działalności;
- 2) usuwanie barier, a także zapobieganie ich powstawaniu”⁷.

Ustawa ta przyczynia się do znacznego poszerzenia zakresu usług dostępnościowych w naszym kraju.

Przygotowanie wydarzenia muzycznego pod kątem potrzeb osób z różnymi niepełnosprawnościami

Przygotowując strategię dostępności wydarzenia muzycznego, warto na początku dokonać analizy jego charakteru i programu. Rozpoczętą pracę można podzielić na dwie części. Pierwsza związana jest z opracowaniem dostępnych informacji o imprezie i zaproszeniem publiczności, a druga organizacją dostępności podczas wydarzenia. W artykule autorki przyjrzą się możliwościom przygotowania różnych rozwiązań pod kątem osób z niepełnosprawnościami wzroku, słuchu i ruchowymi.

Osoby z niepełnosprawnością ruchową – to największa grupa osób z niepełnosprawnościami. Stanowią ją osoby poruszające się na wózkach, o kulach, jak i funkcjonujące w inny sposób, wynikający z ograniczeń motorycznych kończyn dolnych i górnych.

Osoby z niepełnosprawnością słuchu – to określenie grupy osób, które nie odbierają wszystkich lub żadnych bodźców dźwiękowych. Wśród nich znajdują się osoby głuche, słabosłyszące i późnoogłuchłe. Ta niezwykle zróżnicowana grupa potrzebuje różnych usług dostępnościowych. Dzieli się ją na następujące podgrupy:

Osoby głuche – nie odbierają bodźców dźwiękowych od urodzenia. Ich naturalnym językiem jest Polski Język Migowy. Foniczny (czyli słyszalny i wypowiedany głosowo, a także zapisywany w postaci tekstowej) język polski jest dla nich językiem obcym. Niektórzy

---

⁶ *Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych*,

<https://www.gov.pl/web/rodzina/konwencja-o-prawach-osob-niepelnosprawnych> [dostęp: 25.04.2022].

⁷ *Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. O zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami*, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20190001696/T/D20191696L.pdf> [dostęp: 25.04.2022].

członkowie tej grupy uważają się za mniejszość kulturową i w związku z tym stosują dużą literę w określeniu: “osoby Głuche”⁸. W tej grupie bardzo różny jest stopień znajomości języka polskiego.

Osoby słabosłyszące – to osoby, których słuch może być uszkodzony w różnym stopniu, od lekkiego po głęboki. Komunikują się w języku polskim. Posiadają one aparaty słuchowe lub implanty ślimakowe. Oba te narzędzia wzmacniają każdy dźwięk dochodzący do uszu, również hałas panujący wokół. Dla tej grupy osób funkcjonalną usługą są napisy oraz systemy wspomagające słyszenie (pętle indukcyjne lub systemy FM). Ważne jest także zapewnienie dobrej widoczności mówiącego.

Osoby późnoogłuchłe – osoby, które utraciły słuch w wypadku lub w wyniku choroby. Wcześniej posługiwały się słuchem i językiem fonicznym. Dla osoby z tej grupy język polski jest językiem rodzimym. Często decydują się na zabieg wszczepienia implantu ślimakowego. Dzięki temu przywracana jest możliwość odbioru części bodźców dźwiękowych.

Osoby z niepełnosprawnością wzroku – grupa ta obejmuje całe spektrum różnych rodzajów niepełnosprawności w obszarze odbierania bodźców wzrokowych. Może być ona wrodzona lub nabyta (np. w wyniku wypadku czy choroby). W procesie pozyskiwania informacji osoby posługują się różnego rodzaju narzędziami, jak czytniki ekranu czyli programy udźwiękawiające. Umożliwiają one odczyt tekstów z urządzeń elektronicznych, z Internetu. Niektóre z osób z niepełnosprawnością wzroku posługują się pismem Braille’a. Część osób używa białej laski. Grupę tę dzieli się na trzy podgrupy.

Osoby słabowidzące – posługują się częściowo widzeniem.

Osoby niewidome – utraciły wzrok przed piątym rokiem życia lub urodziły się z niepełnosprawnością. Osoby te nie posiadają tak zwanej pamięci wzrokowej.

Osoby ociemniałe – utraciły wzrok po piątym roku życia, posiadają pamięć wzrokową.

I. Dostępna informacja i budowanie grupy odbiorców

Pierwszym krokiem do zaproszenia gości z różnymi potrzebami do udziału w wydarzeniu będzie przygotowanie dostępnej komunikacji. Ważne jest też, by następnie dotrzeć z nią do środowisk osób z niepełnosprawnościami. W ogromnej liczbie informacji o różnych inicjatywach trudno jest w efektywny sposób dowiedzieć się o wydarzeniach zawierających usługi dostępnościowe. Efektywnym sposobem sprostania temu wyzwaniu jest nawiązanie kontaktu z organizacjami pozarządowymi działającymi w obszarze różnych niepełnosprawności.

---

⁸ Elżbieta Mreńca, *Podsumowanie konferencji naukowej, „Głusi jako mniejszość językowa i kulturowa, „Niepełnosprawność – zagadnienia, problemy, rozwiązania”* 2015, nr 4 (17), <https://kn.pfron.org.pl/download/5/635/08-ElzbietaMrenca.pdf> [dostęp: 28.04.2022].

1. Dostępna strona internetowa

Dostępność cyfrowa oznacza umożliwienie wygodnego korzystania z serwisów internetowych i aplikacji mobilnych osobom z niepełnosprawnościami.

Odbywa się to poprzez odpowiednie budowanie stron i opisywanie treści wizualnych. Standardy wytyczające sprawdzone rozwiązania zawarte są w specjalnym podręczniku o międzynarodowym zasięgu. Jest to tak zwany WCAG (skrótowiec od określenia w języku angielskim: Web Content Accessibility Guidelines). W podręczniku znajdują się informacje o tym, jak stworzyć strony internetowe i aplikacje dostępne cyfrowo dla osób z różnymi potrzebami w zakresie wzroku, słuchu, ruchu i niepełnosprawności intelektualnej⁹. Instytucje publiczne w Polsce zobligowane są do przygotowania stron internetowych zgodnie ze standardem w najnowszej wersji WCAG 2.1.

2. Dostępne grafiki i zdjęcia

Grafiki i zdjęcia umieszczane przez organizatorów festiwalu będą dostępne dla osób z niepełnosprawnością wzroku dzięki zastosowaniu audiodeskrypcji.

Audiodeskrypcja jest jedną z form usług dostępnościowych dla osób z niepełnosprawnością wzroku. Stanowi opis słowny najważniejszych treści wizualnych. Według definicji Szymańskiej i Strzymińskiego audiodeskrypcja to „przekład treści obrazu na słowa”¹⁰. Jest rodzajem przekładu z systemu znaków wizualnych na język werbalny. Jej tworzenie w odpowiedzialny sposób wymaga profesjonalnego przygotowania. Polega ono na opanowaniu strategii narracyjnej, która w sposób funkcjonalny poinformuje odbiorcę o otaczających go treściach wizualnych. Dzięki temu może on uczestniczyć w kulturze i wyrobić sobie własne zdanie o różnych jej przejawach.

Tworząc audiodeskrypcję, należy wziąć pod uwagę kilka istotnych wskazówek. Są one wypracowane w procesie redakcji i konsultacji tekstów przez odbiorców.

- 1) Należy wybrać spośród wielu informacji wizualnych te najważniejsze.
- 2) Tekst powinien być zredagowany zgodnie z zasadą od ogółu do szczegółu.
- 3) W audiodeskrypcji stosujemy obrazowy, konkretny język. Oznacza to, że unikamy pojęć, a wybieramy słowa mające konkretne odniesienie w rzeczywistości.
- 4) Stosujemy proste, pojedynczo złożone zdania.
- 5) Podajemy informacje o kolorach.
- 6) Unikamy interpretacji. Zadaniem audiodeskrypcji jest bowiem dostarczenie takich informacji, które odbiorcy umożliwiają dojście do własnych wniosków. Pozwalają na wyrobienia sobie zdania.

---

⁹ *WCAG 2.1 w skrócie*, <https://www.gov.pl/web/dostepnosc-cyfrowa/wcag-21-w-skrócie> [dostęp: 25.04.2022].

¹⁰ Chmiel Agnieszka, Mazur Iwona, *Audiodeskrypcja*, Poznań 2014, s. 29.

7) Warsztat audiodeskryptora wymaga precyzji i dyscypliny czasowej.

Bardzo ważnym rodzajem audiodeskrypcji jest tekst alternatywny. Jest to rodzaj audiodeskrypcji skróconej. Stosuje się go w opisie zdjęć i grafik na stronach internetowych, w prezentacjach multimedialnych, w mediach społecznościowych. Jego długość waha się od jednego do sześciu zdań. Tworzy się go zgodnie z wyżej wymienionymi zasadami.

Zarówno w mediach społecznościowych, jak i na stronach internetowych istnieje możliwość opatrzenia plików graficznych i zdjęć tekstem alternatywnym. Gdy użytkownik z niepełnosprawnością wzroku zapoznaje się z treściami poprzez program udźwiękowiający, usłyszy go odczytany przez syntezator mowy.

3. Dostępne filmy – audiodostęp, audiodeskrypcja, tłumaczenie na Polski Język Migowy

W obecnych czasach częstą praktyką jest rejestrowanie wydarzeń i publikowanie ich w Internecie. W przypadku przygotowania takich filmów dla osób z niepełnosprawnością wzroku istnieją dwie możliwości dostosowania. Pierwszą z nich są audiodostępy. Audiodostęp to specyficzny przypadek zastosowania audiodeskrypcji. Stosuje się go w przypadku takich materiałów audiowizualnych, w trakcie których nie można włączyć dodatkowej ścieżki dostępnościowej. Dotyczy to na przykład relacji z koncertów. Podstawową zasadą audiodeskrypcji przy materiałach wideo jest to, aby dodatkowy opis słowny odczytywany przez lektora nie nakładał się na wypowiedzi oraz na istotne dźwięki. W przypadku koncertów oczywiste jest więc, że odbiorca potrzebuje skupić się na słuchaniu muzyki. Chcąc dostarczyć mu ważne informacje o wizualnym kontekście koncertu, przygotowujemy tekst je opisujący, z którym można zapoznać się przed odbiorem materiału wideo. Jest to właśnie audiodostęp. Nagrywamy go lektorsko w studiu lub udostępniamy elektronicznie. Audiodostęp będzie przedstawiał na przykład wygląd wnętrza, stroje i wygląd artystów i artystek, wygląd instrumentów.

Drugim sposobem jest przygotowanie audiodeskrypcji i włączenie jej do ścieżki filmowej. Z myślą o odbiorcach głuchych przygotowuje się napisy lub umieszcza na filmie tłumacza PJM. Również w tym wypadku należy zastosować kilka niezwykle ważnych zasad. Dotyczą one przede wszystkim zapewnienia wyrazistości wizualnej przekazu tłumacza. Dlatego jego strój powinien być dostosowany do realizacji nagrań. Preferowane są ciemne stonowane ubrania bez znaków firmowych. Tłumacz lub tłumaczka nie powinni stosować biżuterii, by uniknąć elementów rozpraszających uwagę. Rekomendowane są bluzki z długim rękawem. Ważne jest, by tłumacz znacząco odcinał się od tła. Tło nagrania powinno być stałe, nieporuszające się. Należy zadbać o wyraźne i jednolite oświetlenie całej postaci ukazanej od bioder w górę. Wizerunek osoby tłumaczącej powinien być umieszczony w dolnej części obrazu po prawej stronie, w ciągu trwania całego materiału w tym samym miejscu. Dobrą praktyką jest, by zajmował około 1/6 obrazu. Minimalny rozmiar to 1/8.

4. Przygotowanie deklaracji dostępności miejsc koncertowych

Bardzo ważnym działaniem, które powinno być podjęte w związku z organizacją wydarzenia muzycznego jest przygotowanie informacji, które pozwolą gościom zorientować się, w jakim zakresie przestrzeń imprezy uwzględnia ich specyficzne potrzeby. Tekst taki określamy mianem deklaracji dostępności. Co ważne, zawiera ona także informacje o obszarach niedostosowanych. Pozwala to uniknąć poczucia dyskomfortu i ewentualnych trudności już podczas wydarzeń. Warto zatem opisać szeroko przestrzeń koncertową – budynek, umiejscowienie szatni, toalet, salę koncertową. Dobrą praktyką jest zwrócenie uwagi na dostępność architektoniczną, czyli krawężniki, stopnie uniemożliwiające wjazd niektórymi wejściami do budynków, na odpowiednią szerokość drzwi. Warto dodać, w których miejscach zostaną przygotowane rampy umożliwiające wjazd na wózkach do obiektów, jeżeli takie działanie będzie miało miejsce. Informacja o miejscach parkingowych dla osób ze szczególnymi potrzebami i dostępnych toaletach także będzie cenna. W deklaracji dostępności mogą znaleźć się informacje o strefach, w których sygnał dźwiękowy będą wzmacniać pętle indukcyjne dla osób z niepełnosprawnością słuchu. Bardzo pomocna może okazać się informacja o optymalnych możliwościach dotarcia do miejsc festiwalowych transportem publicznym. Ważnym jej elementem będzie także informacja o usługach z obszaru informacyjno-komunikacyjnego, czyli na przykład audiodeskrypcji czy tłumaczeniu na PJM.

5. Kwestia udostępnienia materiałów drukowanych

W ramach wydarzeń muzycznych często powstają materiały drukowane w postaci książki programowej. W wydawnictwach umieszczane są teksty na temat artystów, programu, miejsc koncertowych. Jest to też miejsce prezentacji patronów honorowych, sponsorów, mecenasów, patronów medialnych i współorganizatorów. Warto przygotować taki katalog w wersji elektronicznej w sposób dostępny dla czytelników ekranów oraz zawierający teksty alternatywne do zdjęć i grafik. Ciekawym pomysłem może być umieszczenie kodów QR, które po zeskanowaniu przekierują do audiodeskrypcji miejsc znajdujących się w odpowiedniej zakładce na stronie internetowej wydarzenia.

6. Budowanie publiczności ze szczególnymi potrzebami

Budowanie grupy odbiorców festiwalu ze szczególnymi potrzebami to długofalowy proces. Należy mieć świadomość, że mimo wielu nowych inicjatyw oraz mimo obowiązywania ustawy, jeszcze wciąż niewielki procent oferty kulturalnej w naszym kraju jest dostępny. Wobec tego umieszczenie informacji o uwzględnieniu usług dostępnościowych jedynie na stronie internetowej oraz na profilach w mediach społecznościowych wydarzenia będzie niewystarczające. Należy podjąć proaktywne działania w kierunku przekazania zaproszeń do udziału organizacjom na co dzień skupiającym osoby z niepełnosprawnościami. Są to przede wszystkim organizacje pozarządowe. Ten sektor bardzo pręźnie działa zarówno na skalę ogólnopolską, jak i w wymiarze lokalnym. Organizacje mają bliskie, bezpośrednie

relacje z wieloma osobami, zatem nawiązanie współpracy polegającej na tym, że zaproszenie na wydarzenie zostanie przekazane przez ich bazę kontaktów będzie bardzo efektywne. Warto także nawiązać kontakt z ośrodkami publicznymi, przede wszystkim edukacyjnymi. Skupiają one bardzo duże grono dzieci, młodzieży, a także osób dorosłych. Dobrze jest przekazać informację drogą mailową oraz telefonicznie.

Warto w tym miejscu zaznaczyć, że budowanie stałej grupy odbiorców ze szczególnymi potrzebami wymaga zdobycia ich zaufania. Wobec tego, że ogólnie osoby z niepełnosprawnościami stykają się z licznymi barierami, potrzebują czasu, by przekonać się, że dana przestrzeń rzeczywiście jest otwarta i przygotowana.

Podstawowym czynnikiem jest tutaj przekazanie takiej informacji najpóźniej trzy tygodnie przed imprezą. Odbiorca z niepełnosprawnością potrzebuje czasu na analizę przekazu, podjęcie decyzji o udziale, zorganizowaniu sposobu dotarcia na miejsce. Często musi też samodzielnie pozyskać asystę, by bezpiecznie przemieścić się na wydarzenia. W przypadku różnych imprez dodatkowym utrudnieniem jest fakt, że niejednokrotnie odbywają się one w miejscowościach o ograniczonym dostępie do transportu publicznego.

Ważnym aspektem budowania zaufania jest cykliczność działań dostępnościowych. Jeśli festiwal lub koncert rok po roku będzie przygotowany na przyjęcie widzów ze szczególnymi potrzebami, nabiorą oni niejako nawyku korzystania z jego programu. Impreza zaistnieje w ich świadomości, będą przygotowani na możliwość udziału w kolejnych latach. Jeśli usługi będą zgodne z ich oczekiwaniami, wieść o tym, że warto tam być, rozprzestrzeni się w danych środowiskach.

Autorki artykułu pragną jednak podkreślić, że celowość opracowania usług dostępnościowych nie wynika z frekwencji osób ze szczególnymi potrzebami, lecz z ich elementarnego prawa do uczestnictwa w życiu społecznym na równych prawach.

7. Szkolenia pracowników i wolontariuszy

Bardzo ważnym elementem procesu udostępniania festiwalu jest wyposażenie zespołu go tworzącego w odpowiednią wiedzę i umiejętności w tej dziedzinie. Szkolenia obejmować mogą następujące tematy:

- pojęcie niepełnosprawności i dostępności oraz odbiorcy usług dostępu,
- język dyskryminacyjny/antydiskryminacyjny,
- self-adwokatura – podmiotowe myślenie o dostępności,
- savoir-vivre oraz zasady pełnienia roli asystenta osoby z niepełnosprawnością wzroku,
- tworzenie tekstów alternatywnych.

Warto zwrócić uwagę, że także wolontariusze zaangażowani w organizację festiwalu powinni przejść szkolenie. Często to właśnie oni będą pełnić rolę asystentów osób z niepełnosprawnościami.

II. Dostępność podczas festiwalu

1. Audiodeskrypcja na żywo dla osób z niepełnosprawnością wzroku

Przestrzeń koncertowa jest bardzo ważna. Tworzy ona niepowtarzalne tło, a czasem nawet staje się częścią muzycznego widowiska. Dzieje się to szczególnie podczas wydarzeń organizowanych w przestrzeniach zabytkowych. Doświadczony audiodeskrytor przybliży niewidomym odbiorcom bogato wyposażone wnętrza świątyń (nierzadko pokryte różnymi polichromiami, ozdobione ołtarzami, stallami, ambonami, obrazami), a także zamków pałaców i innych przestrzeni. Audiodeskrytor opisuje także zapowiadających koncert konferansjerów i wypowiadających się gości oraz artystów. Cenna również będzie informacja o liczbie członków zespołu i instrumentach, na których grają.

Aby taka informacja trafiała tylko do osób, które jej potrzebują, należy zapewnić odpowiednie warunki techniczne. Stosuje się tutaj analogiczne rozwiązania, jak w przypadku tłumaczeń symultanicznych. Audiodeskrytor powinien siedzieć w oddzielnym akustycznie miejscu, z widokiem na scenę z prelegentami. Audiodeskrytor ma przed sobą mikrofon i nadajnik. Osoby korzystające z usługi powinny otrzymać odbiorniki i słuchawki. Na rynku funkcjonują odbiorniki na fale radiowe oraz na podczerwień. Rekomendowane jest pierwsze rozwiązanie. Po włączeniu odbiorników i założeniu słuchawek, osoby z niepełnosprawnością wzroku słyszą wypowiedź audiodeskrytora.

2. Tłumacz Polskiego Języka Migowego

Mimo muzycznego charakteru imprezy, niektórzy organizatorzy starają się zapewnić dostępność także osobom głuchym. To szczególnie cenne podejście, otwierające obszar kultury stereotypowo niekojarzony z możliwością uczestnictwa osób z niepełnosprawnością słuchu. Tymczasem dzięki zapewnieniu usługi tłumaczenia na polski język migowy prelekcji oraz tekstów wykonywanych pieśni mogą one zapoznać się z fenomenem żywiołu muzyki, odczuć emocje towarzyszące koncertom, pozyskać cenne informacje o znaczeniu i kontekście tej dziedziny sztuki.

W czasie wydarzeń na żywo tłumaczonych na PJM niezwykle istotne jest zapewnienie odpowiedniego miejsca dla tłumacza. Musi być on dobrze widoczny dla odbiorców usługi. Sam musi dobrze słyszeć wypowiedzi prelegentów i artystów. Bywa to sporym wyzwaniem dla organizatorów, którzy budują nastrój półmrokiem i światłem. W takim przypadku dla tłumacza PJM najlepiej zastosować oświetlenie punktowe¹¹.

---

¹¹ Monika Szczygielska, *Dostępne wydarzenia w praktyce*, <https://www.widzialni.org/dostepne-wydarzenia-w-praktyce,new,mg,5,261> [dostęp: 25.04.2022], s. 21.

3. Mobilna pętla indukcyjna dla osób Głuchych i słabosłyszących¹²

Jednym z bardzo ważnych sposobów zapewnienia dostępności dla osób słabosłyszących jest pętla indukcyjna. Jest to urządzenie, które ułatwia odbiór przekazu mówionego osobom posługującym się aparatami słuchowymi i implantami. Aparaty i implanty wzmacniają wszystkie dźwięki z otoczenia - nie tylko mowę. W przestrzeni, gdzie mówiący lub grający artyści są daleko od odbiorcy, powoduje to zakłócenia komfortowego uczestnictwa w wydarzeniu. Na problem ten odpowiada pętla indukcyjna. Eliminuje ona lub redukuje niepożądane dźwięki z otoczenia, zakłócenia, pogłos.

W tym miejscu warto za Polską Fundacją Osób Słabosłyszących zdemaskować jeden ze stereotypów: „Im głośniejsze mówimy, tym lepiej jesteśmy rozumiani przez osobę słabosłyszącą”. Zastąpmy go przekonaniem, że im lepsze warunki akustyczne zapewnimy, tym lepiej będziemy słyszani.

Instalacja pętli indukcyjnej w danej przestrzeni, zwłaszcza tak trudnej akustycznie, jak kościoły, musi być poprzedzona przeprowadzeniem audytu. Pozwoli on zidentyfikować źródło potencjalnych zakłóceń, dobrać najodpowiedniejszy rodzaj pętli, umożliwi jej prawidłową synchronizację z nagłośnieniem¹³. Podczas wydarzenia warto pamiętać także, że otwarte okna i drzwi również wpływają na pojawienie się hałasu z zewnątrz¹⁴.

4. Dostępność architektoniczna

Dostępność architektoniczna jest oczywiście niezwykle istotnym elementem procesu uwzględniania potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Jednocześnie wymaga najwięcej czasu, nakładów finansowych, rodzi najwięcej wyzwań organizacyjnych.

Wynikają one zwłaszcza z konieczności ochrony obiektów zabytkowych, w których bardzo często organizowane są wydarzenia muzyczne.

Dostępność architektoniczna dotyczy możliwości wejścia do budynków dla osób z niepełnosprawnością ruchu, jak i organizacji dostępnych toalet. Uwzględnia wyznaczenie odpowiedniej liczby dedykowanych miejsc parkingowych.

5. O czym jeszcze warto pamiętać?

Na każdym etapie planowania wydarzenia, już od momentu tworzenia wniosku grantowego, konieczne jest zatrudnienie konsultanta z daną niepełnosprawnością. Jednym z

---

¹² Maciej Kasperkowiak, *Pętla indukcyjna i systemy FM*, w: *Dostępne wydarzenia w praktyce*, red. Monika Szczygielska, Warszawa 2015, s. 18.

¹³ *ABC o pętlach indukcyjnych*, <http://pfos.org.pl/wp-content/uploads/2020/12/ABC-o-petlach-indukcyjnych.pdf> [dostęp: 25.04.2022].

¹⁴ M. Kasperkowiak, op. cit., s. 18-20.

częściej popełnianych błędów jest tworzenie udogodnień wyłącznie przez osoby sprawne. Często kończy się to faktycznym brakiem dostępności, a także nieefektywnym wydaniem funduszy. Konsultant jest specjalistą oraz odbiorcą danej usługi. Ma kompetencje, by ocenić, czy jest ona potrzebna oraz w jakiej formie będzie optymalna. Potrafi przekazać rekomendacje i ocenić jakość opracowanych rozwiązań.

Dostępne wydarzenia to wartość nie tylko dla osób ze szczególnymi potrzebami. To także nowe możliwości wzbogacenia perspektywy dla wszystkich uczestników wydarzenia. Poznanie i zrozumienie świata drugiego człowieka rozwija. Świadomość różnic w odbiorze sztuki pogłębia empatię i poczucie wspólnoty. Czy jest coś bardziej magicznego w doświadczaniu wydarzeń kulturalnych, niż jednoczące przeżywanie emocji? Nawet jeśli innych, to skłaniających do dalszych dyskusji i wymiany spojrzeń. Kultura wydaje się być najlepszym środowiskiem do budowania społeczeństwa włączającego.

Dostępność to proces, który cały czas się rozwija. Warto zrobić pierwszy krok w jej kierunku. Może na początek wydawać się, że to za mało. Miejmy jednak świadomość, że przecież każdy, nawet najtrudniejszy proces zmiany zaczyna się od pierwszej decyzji, działania. Stopniowe poszerzanie zakresu dostępności wydarzenia kulturalnego będzie jej ciągiem dalszym. Dzięki temu przestrzeń, w której możemy się spotkać, przy całej różnorodności odbierania świata, będzie obejmować nowe obszary.

BIBLIOGRAFIA:

1. *ABC o pętłach indukcyjnych*,
<http://pfos.org.pl/wp-content/uploads/2020/12/ABC-o-petlach-indukcyjnych.pdf>
[dostęp: 25.04.2022].
2. Chmiel Agnieszka, Mazur Iwona, *Audiodeskrypcja*, Poznań 2014.
3. *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/882 z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie wymogów dostępności produktów i usług*,
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019L0882&from=PL> [dostęp: 30.04. 2022].
4. *Jak rozumujemy niepełnosprawność*,
<https://bon.uw.edu.pl/o-nas/czym-jest-niepelnosprawnos/> [dostęp: 25.04.2022]
5. Kasperkowiak Maciej, *Pętla indukcyjna i systemy FM*, w: *Dostępne wydarzenia w praktyce*, red. Monika Szczygielska, Warszawa 2015.
6. *Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych*, pierwsza publikacja: 28.09.2018,
<https://www.gov.pl/web/rodzina/konwencja-o-prawach-osob-niepelnosprawnych>
[dostęp: 25.04.2022].
7. *Konwencja Praw Osób Niepełnosprawnych*,
<https://www.unic.un.org.pl/niepelnosprawnos/konwencja.php> [dostęp 25.04.2022].
8. Mreńca Elżbieta, *Podsumowanie konferencji naukowej „Głusi jako mniejszość językowa i kulturowa, „Niepełnosprawność – zagadnienia, problemy, rozwiązania” 2015, nr 4 (17)*, <https://kn.pfron.org.pl/download/5/635/08-ElzbietaMrenca.pdf>
[dostęp: 28.04.2022].
9. Szczygielska Monika, *Dostępne wydarzenia w praktyce*, Warszawa 2015.
10. *Światowy raport o niepełnosprawności – podsumowanie, „Niepełnosprawność – zagadnienia, problemy, rozwiązania” 2013, nr 1 (6)*,
https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/70670/WHO_NMH_VIP_11.01_pol.pdf?sequence=40 [dostęp: 25.04.2022].
11. *Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. O zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami*, data publikacji: 10.09.2019,
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20190001696/T/D20191696L.pdf>
[dostęp: 25.04.2022].
12. *WCAG 2.1 w skrócie*, pierwsza publikacja: 27.01.2021,
<https://www.gov.pl/web/dostepnosc-cyfrowa/wcag-21-w-skrocie> [dostęp: 25.04.2022].

13. Wilmowska-Pietruszyńska Anna, Bilski Dionizy, *Międzynarodowa Klasyfikacja Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia*, „Niepełnosprawność – zagadnienia, problemy, rozwiązania” 2013, nr 2 (7),
https://www.pfron.org.pl/fileadmin/files/0/324_01-Anna_Wilmowska-Pietruszynska.pdf [dostęp: 25.04.2022].